

Nr 5

Utlåtande i anledning av dels Kungl Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., dels o c k i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 februari 1955 dagtecknad proposition, nr 128, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialläranden, föreslagit riksdagen att

d e l s antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, och

2) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn;

d e l s o c k för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa

1) till *Bidrag till folkpensioner m. m.* ett förslagsanslag av 1 365 000 000 kronor, och

2) till *Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m.* ett förslagsanslag av 12 300 000 kronor.

I samband med propositionen har utskottet behandlat

d e l s sex i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 456 i första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* och nr 564 i andra kammaren av herr *Lundqvist m. fl.*,

de likalydande motionerna nr 477 i första kammaren av herr *Svärd* och nr 586 i andra kammaren av fru *Boman m. fl.*,

motionen nr 577 i andra kammaren av fru *Löfqvist m. fl.*, samt

motionen nr 585 i andra kammaren av herr *Anderson* i Sundsvall *m. fl.*;

d e l s o c k den före propositionens avlämnande väckta motionen nr 400 i andra kammaren av herr *Johanson* i Västervik.

Propositionen har hänvisats, såvitt angår anslag under femte huvudtiteln till statsutskottet, samt i övrigt till lagutskott. I den del vari propositionen hänvisats till lagutskott har den tilldelats andra lagutskottet. Motionen II: 400 har hänskjutits till statsutskottet. Övriga motioner har hänskjutits till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet.

Efter överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet har propositionen och motionerna överlämnats till sammansatt stats- och andra lagutskott.

Redogörelse för de i motionerna framställda yrkandena lämnas i det följande.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen och motionerna.

De vid propositionen fogade lagförslagen är av följande lydelse.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering

Häri genom förordnas, att 3 § 4 mom., 4 §, 5 §, 6 § 2 och 3 mom., 7 §, 9 § och 18 § 2 mom. lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 §.

4 mom. Änka, som *vid mannens frånfälle* fyllt femtiofem år och varit gift med honom minst fem år, äger, såframt hon ej eljest åtnjuter folkpension, rätt till folkpension i form av *änkepension*. Ingår hon nytt äktenskap, upphör rätten till änkepension.

4 mom. Änka, som fyllt femtiofem år, äger, *om hon uppnått denna ålder senast under det kalenderår, varunder mannen avlidit*, och varit gift med honom minst fem år, rätt till folkpension i form av *änkepension*, såframt hon ej eljest åtnjuter folkpension. Ingår hon nytt äktenskap, upphör rätten till änkepension.

Till änka, som fyllt femtiofem år, må, *om hon uppnått denna ålder under samma kalenderår som det, varunder mannen avlidit, eller när eljest särskilda skäl föranleda därtill*, änkepension utgå, *oaktat hon vid mannens frånfälle ej fyllt femtiofem år*.

Till änka, som fyllt femtiofem år, må, när särskilda skäl föranleda därtill, änkepension utgå, *även om hon uppnått denna ålder efter det kalenderår, varunder mannen avlidit, eller varit gift med honom kortare tid än fem år*.

4 §.

1 mom. Till envar som är berättigad till ålderspension utgår *allmän ålderspension*. Allmän ålderspension utgör, där ej annat föl-

1 mom. Till envar som är berättigad till ålderspension utgår *allmän ålderspension*. Allmän ålderspension utgör, där ej annat föl-

¹ Senaste lydelse, se beträffande 3 § 4 mom. SFS 1948: 732, beträffande 4—7 §§ och 18 § SFS 1952: 396 samt beträffande 9 § SFS 1954: 134.

(Gällande lydelse)

jer av vad nedan sägs, för år räknat för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter *folkpension* eller till vars hustru i 5 § omförmålt hustrutillägg utgår, 800 kronor samt för annan pensionsberättigad 1 000 kronor.

2 mom. Till envar — — — — — om året.

Jämte grundpension utgår, där ej annat följer av vad nedan sägs, till läggspension med 600 kronor om året till gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter folkpension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 800 kronor till annan pensionsberättigad.

3 mom. Änkepension utgör, där ej annat följer av vad nedan sägs, 600 kronor om året.

5 §.

Till pensionsberättigads hustru, som själv ej åtnjuter folkpension, utgår hustrutillägg, därest hustrun fyllt sextio år och makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl därtill föranleda, må hustrutillägg utgå, oaktat hustrun ej fyllt sextio år. Hustrutillägg utgör, där ej annat följer av vad nedan sägs, 600 kronor om året. Hustrutillägg utgår endast om det överstiger belopp, varmed mannens folkpension skall minskas, då hustrutillägg beviljas.

6 §.

2 mom. Enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Konungen, verkställer socialstyrelsen beräkning av förhållandet mellan *de all-*

(Föreslagen lydelse)

jer av vad nedan sägs, för år räknat för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter *alderspension eller tilläggspension* eller till vars hustru i 5 § omförmålt hustrutillägg utgår, 1 360 kronor, för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter *enbart grundpension*, 1 500 kronor samt för annan pensionsberättigad 1 700 kronor.

2 mom. Till envar — — — — — om året.

Jämte grundpension utgår, där ej annat följer av vad nedan sägs, till läggspension med 1 160 kronor om året till gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter folkpension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 1 500 kronor till annan pensionsberättigad.

3 mom. Änkepension utgör, där ej annat följer av vad nedan sägs, 1 360 kronor om året.

Till pensionsberättigads hustru, som själv ej åtnjuter folkpension, utgår hustrutillägg, därest hustrun fyllt sextio år och makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl därtill föranleda, må hustrutillägg utgå, oaktat hustrun ej fyllt sextio år *eller makarna varit gifta kortare tid än fem år*. Hustrutillägg utgör, där ej annat följer av vad nedan sägs, 1 360 kronor om året. Hustrutillägg utgår endast om det överstiger belopp, varmed mannens folkpension skall minskas, då hustrutillägg beviljas.

2 mom. Enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Konungen, verkställer socialstyrelsen beräkning av förhållandet mellan *det all-*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

männa levnadskostnaderna under varje kvartals sista månad och *levnadskostnaderna i juni 1946*. På grundval härav fastställer Konungen senast den 22 i *nästpåföljande kvartals första månad* det procenttal (pensionspristalet), som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skall gälla från och med månaden närmast efter den, varunder det fastställts, till och med den månad, då nytt pensionspristal fastställles.

3 mom. För varje hel mångfald av fem, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgör indextillägget för år räknat

30 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg,

40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggs pension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt

50 kronor för annan pensionsberättigad.

Där pensionspristalet, efter att ha stigit med hel mångfald av fem, åter nedgår, skall indextillägget utgå efter oförändrade grunder, så länge pensionspristalet överstiger närmast lägre hela mångfald av fem.

männa prisläget under varje månad och *prisläget i december 1951*. På grundval härav fastställer Konungen senast den 5 i *andra månaden efter den, som beräkningen avser*, det procenttal (pensionspristalet), som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skall gälla under tredje månaden efter den, som beräkningen avser.

3 mom. För varje hel mångfald av tre, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgör indextillägget för år räknat

40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggs pension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, *ävensom för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, samt*

50 kronor för annan pensionsberättigad.

Där pensionspristalet, efter att ha stigit med hel mångfald av tre, åter nedgår, skall indextillägget utgå efter oförändrade grunder, så länge pensionspristalet överstiger närmast lägre hela mångfald av tre.

7 §.

Där kommun — — — såsom folkpension.

Kommunalt bostadstillägg utgår enligt de grunder kommunen bestämmer. Avvikelse från vad nedan i 8 och 13 §§ stadgas må dock icke äga rum och ej heller må för rätt

Kommunalt bostadstillägg utgår enligt de grunder kommunen bestämmer. Avvikelse från vad nedan i 8 och 13 §§ stadgas må dock icke äga rum och må för rätt till kommu-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

till kommunalt bostadstillägg fordras viss tids bosättning inom kommunen eller uppställas annat därmed jämförligt villkor.

nalt bostadstillägg *ej* fordras viss tids bosättning inom kommunen eller uppställas annat därmed jämförligt villkor; *ej heller må, om Konungen så föreskriver, för pensionsberättigad, som är bosatt i ålderdomshem eller därmed likställt hem, utgå högre kommunalt bostadstillägg än som följer av sådan föreskrift.*

Om kommuns — — — ofördröjligen underrättas.

9 §.

Har gift pensionsberättigad, vars make *ej* åtnjuter folkpension, före sextio års ålder blivit helt oförmögen till arbete, må, där särskilda skäl därtill föranleda, utan hinder av vad i 8 § är stadgat tilläggspension tillerkännas honom med, bortsett från indextillägg, högst 400 kronor om året. Sådan förmån må utgå även om folkpension sedermera tillerkännes den pensionsberättigades make, dock endast i den mån makarnas sammanlagda pensionsförmåner icke därigenom komma att överstiga beloppet av den tidigare utgående folkpensionen.

Har gift pensionsberättigad, vars make *ej* åtnjuter folkpension, före sextio års ålder blivit helt oförmögen till arbete, må, där särskilda skäl därtill föranleda, utan hinder av vad i 8 § är stadgat tilläggspension tillerkännas honom med, bortsett från indextillägg, högst 1 100 kronor om året. Sådan förmån må utgå även om folkpension sedermera tillerkännes den pensionsberättigades make, dock endast i den mån makarnas sammanlagda pensionsförmåner icke därigenom komma att överstiga beloppet av den tidigare utgående folkpensionen.

Vad nu — — — — — 10 §.

18 §.

2 mom. För tid, under vilken pensionsberättigad är intagen å fattigvårdssamhälle tillhörig anstalt eller mot avgift, som av fattigvårdssamhälle erlægges, åtnjuter vård eller försörjning å annan anstalt, äger fattigvårdssamhället uppbära honom tillkommande folkpension samt därav tillgodogöra sig i förra fallet kostnaderna för vården eller försörjningen och i senare fallet utgiven dagavgift och annan vårdkostnad; dock skall fattigvårdssamhället vara skyldigt att

2 mom. För tid, under vilken pensionsberättigad är intagen å fattigvårdssamhälle tillhörig anstalt eller mot avgift, som av fattigvårdssamhälle erlægges, åtnjuter vård eller försörjning å annan anstalt, äger fattigvårdssamhället uppbära honom tillkommande folkpension samt därav tillgodogöra sig i förra fallet kostnaderna för vården eller försörjningen och i senare fallet utgiven dagavgift och annan vårdkostnad; dock skall fattigvårdssamhället vara skyldigt

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

av pensionsbeloppet månatligen tillhandahålla den pensionsberättigade *16 kronor och därutöver för december månad 8 kronor* eller, där den pensionsberättigade på grund av sitt tillstånd ej kan begagna sig av kontanta medel, använda motsvarande belopp för ökande av hans trivsel eller eljest till hans personliga nytta. Lag samma vare, då fattigvårdssamhälle haft kostnader för vård av pensionsberättigad under sådana omständigheter, att samhället är berättigat till ersättning jämlikt 40 § 3 mom. i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården.

Vad här — — — av barnavårdsnämnd.

att av pensionsbeloppet månatligen tillhandahålla den pensionsberättigade *30 kronor* eller, där den pensionsberättigade på grund av sitt tillstånd ej kan begagna sig av kontanta medel, använda motsvarande belopp för ökande av hans trivsel eller eljest till hans personliga nytta. Lag samma vare, då fattigvårdssamhälle haft kostnader för vård av pensionsberättigad under sådana omständigheter, att samhället är berättigat till ersättning jämlikt 40 § 3 mom. i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården.

Denna lag träder i kraft såvitt angår 7 § i dess nya lydelse den 1 juli 1955 och i övrigt den 1 januari 1956, då lagen den 20 mars 1953 (nr 104) om höjning av folkpensioner m. m. skall upphöra att gälla.

Pensionsstyrelsen har att, utan särskild ansökan därom, omräkna vid utgången av år 1955 utgående änkepension och hustrutillägg i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn

Härigenom förordnas, att lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Har änka eller änkling under sin vårdnad barn i äktenskapet med den avlidne maken eller annat barn, vilket vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem, och har barnet icke fyllt *tio* år, äger vårdnadshavaren, under förutsättning att han stadigvarande bor tillsammans med barnet, av allmänna medel för egen del erhålla bidrag i enlighet med vad nedan stadgas.

Har änka eller änkling under sin vårdnad barn i äktenskapet med den avlidne maken eller annat barn, vilket vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem, och har barnet icke fyllt *tolv* år, äger vårdnadshavaren, under förutsättning att han stadigvarande bor tillsammans med barnet, av allmänna medel för egen del erhålla bidrag i enlighet med vad nedan stadgas.

Rätt till — — — — — till bidrag.

Bidraget utgår — — — — — denna lag.

Vårdnadshavare, som — — — med vårdnadshavaren.

Vid tillämpningen — — — mellan makarna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956; och skall härvid vad som är stadgat i andra stycket i övergångsbestämmelserna till lagen denna dag (nr) angående ändring i lagen om folkpensionering äga motsvarande tillämpning såvitt angår bidrag enligt denna lag.

¹ Senaste lydelse se SFS 1952: 398.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Enligt gällande bestämmelser utgår folkpension — frånsett kommunalt bostadstillägg — med följande årsbelopp, nämligen a) ålderspension för ogift med ett grundbelopp å 1 000 kronor samt åtta indextillägg å vardera 50 kronor ävensom s. k. standardförhöjning enligt 1953 års lag om höjning av folkpensioner m. m. å 400 kronor eller med sammanlagt 1 800 kronor; b) ålderspension för envar av två pensionsberättigade makar med ett grundbelopp å 800 kronor, åtta indextillägg å vardera 40 kronor och standardförhöjning å 320 kronor eller med sammanlagt 1 440 kronor; c) invalidpension och sjukbidrag med samma belopp som ålderspension, dock att av grundbeloppet i detta fall 200 kronor utgör grundpension och resten tilläggspension; samt d) änkepension och hustrutillägg med ett grundbelopp å 600 kronor, åtta indextillägg å vardera 30 kronor och standardförhöjning å 240 kronor eller med sammanlagt 1 080 kronor. Bidrag enligt 1947 års lag om bidrag till änkor och änklingar med barn utgår med belopp som under d) nämnts.

I propositionen föreslås, att änkepension, hustrutillägg och bidrag till änkor och änklingar med barn skall höjas till belopp som nämnts under b) ovan. Vidare föreslås, att i samtliga fall i grundbeloppet resp. tilläggspensionen skall inarbetas sex av de åtta indextilläggen ävensom standardförhöjningen. I samband därmed föreslås vissa tekniska ändringar i folkpensioneringslagens indexreglering.

Rörande änkepension och hustrutillägg föreslås vidare viss uppmjukning av kravet på fem års äktenskap för rätt till förmån; och i fråga om bidragen till änkor och änklingar med barn förordas, att åldersgränsen för barn, som bidragstagaren skall ha under sin vårdnad för rätt till bidrag, höjes från tio till tolv år.

Den del av folkpensionen som, då pensionsberättigad är intagen bl. a. å ålderdomshem, enligt folkpensioneringslagen alltid skall tillhandahållas honom för personligt bruk föreslås höjd från 200 till 360 kronor om året.

Slutligen föreslås, att i folkpensioneringslagen intages en bestämmelse om rätt för Kungl. Maj:t att maximera kommunalt bostadstillägg för den som är bosatt i ålderdomshem eller därmed likställt hem.

Ändringarna avses skola träda i kraft i sistnämnda avseende den 1 juli 1955 och i övrigt den 1 januari 1956.

Förslaget beräknas medföra en årlig kostnadsökning av omkring 13 milj. kronor, såvitt angår änkepensioner och hustrutillägg, och omkring 2,4 milj. kronor vad angår bidrag till änkor och änklingar med barn. Av dessa merkostnader beräknas omkring 7,2 resp. 1,4 milj. kronor komma att belöpa på statsverket och resten på kommunerna.

För budgetåret 1955/56 äskas anslag dels till Bidrag till folkpensioner m. m. med 1 365 milj. kronor och dels till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. med 12,3 milj. kronor.

Gällande bestämmelser m. m.

Beträffande innehållet i *gällande bestämmelser* får utskottet hänvisa till den översikt som lämnas i propositionen s. 9—13. En redogörelse för *änkepensioneringskommitténs betänkande* (SOU 1952: 36) lämnas i propositionen s. 13—25. För de över betänkandet avgivna *remissyttrandena* redogöres i propositionen s. 25—31. Även i nu nämnda hänseenden torde utskottet få hänvisa till propositionen. Detsamma torde få gälla beträffande de i propositionen lämnade särskilda redogörelserna för *fråga rörande pensionspristalens beräkning* s. 31—32 och *anslagsfrågor* s. 32—34.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Sträng, hänvisar i propositionen till en början rörande vissa av änkepensioneringskommittén framlagda förslag till att dessa upptagits till behandling i annat sammanhang. Vad nu sagts gäller av kommittén föreslagna åtgärder för inplacering av ensamställda kvinnor i förvärvslivet, bl. a. genom viss omskolningsverksamhet. I detta hänseende hänvisas till vad härom anförts i årets statsverksproposition under femte huvudtiteln punkt 53. Av redogörelsen i statsverkspropositionen framgår, att arbetsmarknadsstyrelsen tagit upp frågan om de lämpliga utbildningsvägarna för den hittills i ringa utsträckning bedrivna omskolningsverksamheten för änkor, frånskilda m. fl. Styrelsen har funnit, att den mest ändamålsenliga lösningen är att bereda ensamstående kvinnor samma utbildningsmöjligheter som partiellt arbetsföra. Departementschefen har icke haft något att erinra häremot men har ansett att verksamheten i avvaktan på ytterligare erfarenheter bör bedrivas på försök och i begränsad omfattning.

Statsutskottet har i sitt utlåtande nr 5 tillstyrkt den föreslagna försöksverksamheten för de ensamstående kvinnorna, och riksdagen har godkänt utlåtandet i denna del.

Kommitténs förslag i övrigt, avseende utvidgningar och förbättringar av de understödsformer, som står berörda kvinnogrupper till buds, har likaledes — anför departementschefen vidare — redan realiserats i viss omfattning. Sålunda hade genom den år 1953 företagna höjningen av de särskilda barnbidragen vad kommittén i detta hänseende föreslagit blivit tillgodosett.

Departementschefen anför beträffande änkepensioneringskommitténs förslag ytterligare bl. a.:

»Kommittén har föreslagit dels en väsentlig utvidgning av kretsen av de änkepensionsberättigade, dels att änke- och änkelingsbidraget skall, under benämningen *vårdnadsbidrag*, utvidgas att omfatta även frånskilda och ogifta kvinnor med minderåriga barn.

Kommitténs förslag i denna del har i remissyttrandena varit föremål för

delade meningar, varvid bl. a. uttryckts uppfattningen att nu ifrågavarande behovsfall hellre bör tillgodoses inom ramen för den nya socialhjälp.

Med hänsyn till — — — kan jag inte biträda förslaget om en utvidgning av kretsen av de änkepensionsberättigade på sätt kommittén förordat, ej heller dess förslag om vårdnadsbidrag. Förevarande frågekomplex, varav de ensamstående mödrarnas problem utgör en väsentlig del och vars behandling därför synes böra ingå som ett led i den familjesociala politiken i övrigt, torde böra göras till föremål för förnyat övervägande men först sedan en kartläggning skett av de aktuella hjälpbehoven för de ensamställda kvinnorna och av de förutnämnda reformernas inverkan härvidlag. Att den inventering av de familjepolitiska åtgärderna, som igångsatts av 1954 års familjrentredning, i detta sammanhang kommer att bli av stor betydelse är självfallet.»

I fortsättningen behandlar departementschefen en rad olika spörsmål och anför därvid beträffande vissa frågor, i vilka förslag genom propositionen framlägges för riksdagen, bl. a. följande.

»Innan jag lämnar frågan om den förmånsberättigade personkretsen vill jag beröra några detaljspörsmål, som aktualiserats av kommittén eller genom uttalanden i remissyttrandena. Den första frågan gäller kravet på minst fem års äktenskap för rätt till änkepension eller hustrutillägg. I ett remissyttrande har förordats en uppmjukning av detta krav, så att en änka, som uppbär änkepension eller änkebidrag och gifter om sig med en folkpensionär — ett ej så ovanligt fall — kan erhålla hustrutillägg även innan detta äktenskap bestått fem år. En sådan ändring finner jag rimlig men anser att den bör utformas så, att ifrågavarande kvinna senare också kan bli berättigad till änkepension, om den nya mannen skulle dö innan äktenskapet varat fem år. Jag vill förordta att ändringen ges sådan utformning att den nu förefintliga dispensmöjligheten i fråga om änkeåldern resp. hustrutilläggsåldern även omfattar äktenskapstiden.

Vad angår den för rätt till änke- och änklingsbidrag uppställda åldersgränsen för barnet har änkepensionskommittén prövat om en höjning kan anses påkallad, men med hänsyn bl. a. till den av kommittén föreslagna utbyggnaden av änkepensionerna har kommittén ansett den nuvarande tioårsgränsen kunna bibehållas. I några remissyttrandena har dock förordats en höjning, i ett fall till tolv år, i ett annat fall till att omfatta hela skolåldern. Enligt min mening måste tioårsgränsen anses för låg. Visserligen kan väl sägas, att barnet efter denna ålder icke längre behöver samma passning och övervakning som tidigare erfordrats och att modern därför skulle kunna ha större möjligheter att ägna sig åt förvärvsarbete. Men å andra sidan är åren närmast efter tioårsåldern en känslig period i barnets utveckling, då det är i stort behov av personlig kontakt med modern och behöver en känsla av trygghet, som ej kan erhållas i ett hem där modern en stor del av dagen är borta på arbete och under

återstående tiden har sina hemsysslor att sköta. Jag vill därför förorda att åldersgränsen nu höjes till tolv år.

Vad härefter angår förmånernas storlek avser änkepensioneringskommitténs förslag en höjning av beloppen av änkepension och änke- och änklingsbidrag. Rörande de nuvarande beloppen av folkpensioner och änke- och änklingsbidrag skall först i korthet nämnas följande. Den allmänna ålderspensionen för ogift pensionsberättigad och för gift pensionsberättigad, vars make ej uppbär folkpensionsförmån, utgår med 1 000 kronor i grundbelopp, 400 kronor i indextillägg (åtta tillägg å 50 kronor) samt 400 kronor i s. k. standardförhöjning enligt 1953 års lag om höjning av folkpensioner m. m., sammanlagt 1 800 kronor, allt för år räknat. För gift pensionsberättigad, vars make uppbär ålderspension, tilläggspension eller hustrutillägg, utgår den allmänna ålderspensionen med 800 kronor i grundbelopp, 320 kronor i indextillägg (åtta tillägg å 40 kronor) samt 320 kronor i standardförhöjning, tillhoppa 1 440 kronor, allt per år. För gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter enbart grundpension, utgår allmän ålderspension med 800 kronor i grundbelopp, 400 kronor i indextillägg och 400 kronor i standardförhöjning, tillhoppa 1 600 kronor, allt per år. Invalidpension och sjukbidrag utgår för berörda persongrupper med motsvarande belopp som ålderspensionen, dock att förutnämnda grundbelopp här är uppdelade å 200 kronor i grundpension och resten (800 eller 600 kronor) i tilläggspension. Den allmänna ålderspensionen inklusive indextillägg och standardförhöjning är till storleken oberoende av vederbörandes inkomst och förmögenhet och motsvarande gäller grundpensionen. Invalidpensionen och sjukbidraget i övrigt är däremot inkomstprövade. Hustrutillägget och änkepensionen samt änke- och änklingsbidraget, vilka samtliga är inkomstprövade, utgår med 600 kronor i grundbelopp, 240 kronor i indextillägg (åtta tillägg å 30 kronor) samt 240 kronor i standardförhöjning, sammanlagt 1 080 kronor, allt för år. Utöver de angivna beloppen utgår kommunalt bostadstillägg till pensions- och bidragsberättigade i kommuner, som beslutat om införande av sådant tillägg. Dessa tillägg, som är inkomstprövade, uppgår till varierande belopp i de olika kommunerna.

Kommittéförslaget innebär, att änkepensionen och änke- och änklingsbidraget skall höjas till vad som utgår i närmast högre beloppsgrupp, alltså till 800 kronor i grundbelopp och 320 kronor i indextillägg. Standardförhöjningen hade ännu icke införts, när kommitténs förslag framlades. Kommittén, som förutsätter att inkomstprövningen av dessa förmåner bibehålles, har motiverat höjningen med att de gällande beloppen måste anses otillräckliga. Vid avvägningen av det ursprungliga beloppet byggde man på antagandet att förevarande personer vanligen vore relativt arbetsföra så att de kunde bidra till sin försörjning med minst så stort belopp som motsvarade den avdragsfria inkomsten, dåmera 400 kronor per år, men utredningen framhåller, att en verkställd undersökning av änkornas förhållanden visar, att detta antagande inte håller streck för en icke obetydlig del

av dem. I dessa fall hade de vanligen ingen egen inkomst. Att av den anledningen höja änkepensionens belopp till vad som ansetts böra vara ett skäligt belopp för den ensamstående invalidpensionären har kommittén å andra sidan ej velat förorda, enär den som konstaterats vara invalid i folkpensioneringslagens mening under alla omständigheter borde vara berättigad till något högre belopp än den som vore relativt arbetsför och ännu ej uppnått pensionsåldern.

Den av kommittén föreslagna, något lägre höjningen har i allmänhet vunnit anslutning från remissinstansernas sida. Pensionsstyrelsen har dock föreslagit, att grundbeloppet skall bibehållas oförändrat men indextillägget i stället höjas till vad som utgår i högsta beloppsgruppen. En sådan anordning, som om den genomfördes borde avse samtliga pensionsförmåner, skulle innebära en principiell omläggning av indexsystemet inom folkpensioneringen, som jag icke är beredd att acceptera. Jag vill i stället förorda kommitténs förslag i denna del.

Kommittén har ej ansett sådant samband föreligga mellan änkepensionen och hustrutillägget att en höjning av den förra nödvändiggör en höjning jämväl av hustrutillägget men har lämnat öppet om detta tillägg bör höjas av annan anledning. Enligt min mening synes hustrutillägget böra undergå en motsvarande höjning som änkepensionen. Vad kommittén anfört till stöd för höjningen av änkepensionen synes med fullt fog kunna åberopas även i fråga om hustrutilläggen, i all synnerhet som det här gäller kvinnor i en högre åldersgrupp; den regelmässiga nedre åldersgränsen för hustrutilläggen ligger som bekant vid 60 år men för änkepensionen vid 55 år. Vid den ursprungliga avvägningen av de olika pensionsbeloppen framhölls visserligen, att hustrutillägget borde bestämmas till sådant belopp, att mannens pension jämte hustrutillägg uppginge till något lägre belopp än vad makarna gemensamt skulle ägt uppbära, därest jämväl hustrun varit pensionsberättigad. Då hustrun vore arbetsför, syntes det nämligen böra vara möjligt för makarna att reda sig på mindre folkpension än om båda vore arbetsoförmögna. Med den höjning av hustrutillägget som jag nu förordar skulle det bli samma belopp i båda fallen, men detta bör enligt min åsikt ej föranleda betänkligheter, eftersom hustrutillägget ju är inkomstprövat och hustruns arbetsinkomst därför kommer att inverka reducerande på tillägget.

Den höjning av änkepensionen, hustrutillägget samt änke- och änklingsbidraget som jag sålunda finner böra vidtagas innebär, att grundbeloppet höjes till 800 kronor och indextillägget till 320 kronor ävensom att standardförhöjningen i analogi härmed höjes till 320 kronor, allt för år räknat.»

Vidare behandlar departementschefen frågor om inräknande av standardförhöjningen och vissa indextillägg i folkpensionernas grundbelopp samt om en ny indexreglering. I dessa frågor anför departementschefen efter den ovan återgivna redogörelsen för förslagen till höjning av änkepensionen m. m.:

»I samband med denna beloppshöjning torde frågan om inräknande av standardförhöjningen i folkpensionernas grundbelopp böra upptagas. Att förhöjningen icke redan från början inarbetades i grundbeloppen var beroende av flera skäl, bl. a. att reformen därigenom kunde genomföras snabbare, vilket ansågs vara av vikt. En höjning av grundbeloppen medför vissa ändringar i tekniskt avseende i det nuvarande indexsystemet inom folkpensioneringen. Detta system bygger på principen att varje femprocentig ökning av folkpensionärernas levnadskostnader skall medföra en motsvarande förhöjning av folkpensionernas grundbelopp. Därest standardförhöjningen inräknas i grundbeloppen, föranleder detta, att de gällande indextilläggen ej kommer att stå i motsvarande förhållande till grundbeloppen. Innan jag går vidare in på hithörande frågor anser jag mig böra i korthet beröra vissa bestämmelser rörande indexregleringen.

Socialstyrelsen har att verkställa beräkning av förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna under varje kvartals sista månad och levnadskostnaderna i juni 1946, dvs. vid tillkomsten av den nuvarande folkpensioneringslagen. Nämda månad utgör således indexregleringens basperiod. På grundval av dessa beräkningar fastställer Kungl. Maj:t under nästpåföljande kvartals första månad det procenttal, pensionspristalet, som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal gäller fr. o. m. månaden efter den, varunder det fastställts, t. o. m. den månad, då nytt pensionspristal fastställs. De indexintervall som utlöser ändring i indextilläggen har, såsom framgår av vad nyss sagts, bestämts till fem enheter. För varje hel mångfald av fem, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgives sålunda indextillägg motsvarande fem procent av grundbeloppet. Vid nedgående pensionspristal bortfaller inte det senast tillkomna indextillägget förrän pensionspristalet nedgått under närmast lägre hela femtal. F. n. utgår åtta indextillägg. Indextilläggens belopp i de olika beloppsgrupperna har jag angivit i det föregående.

I samband med frågan om inräknande av standardförhöjningen i grundbeloppen bör, eftersom summan av indextilläggen nu kommit att uppgå till så stora belopp jämfört med huvudförmånerna, även övervägas att inarbeta några av tilläggen i grundbeloppen. En sådan åtgärd medför i sin tur, att man även bör flytta basperioden, eftersom de nya grundbeloppen då ej längre ger uttryck för förmånernas värde vid tiden för folkpensioneringslagens tillkomst utan vid en senare tidpunkt. Enligt min mening bör inte ifrågakomma att inräkna alla nuvarande indextillägg, när någon marginal bör finnas. Jag förordar, att sex av de åtta indextilläggen skall inräknas i grundbeloppen samtidigt med standardförhöjningen. De kvarvarande två indextilläggens belopp bör därvid bibehållas. De nya förmånsbeloppen blir sålunda följande. Den allmänna ålderspensionen för ogift pensionsberättigad och för gift pensionsberättigad, vars make ej uppbär folkpensionsförmån, blir 1 700 kronor, vartill kommer två indextillägg å vardera 50 kronor, sammanlagt 1 800 kronor. För gift pensionsberättigad, vars make uppbär enbart grundpension, blir den allmänna ålderspensionen 1 500 kronor, vartill kommer

två indextillägg å vartdera 50 kronor, tillhopa 1 600 kronor. Uppbär maken ålderspension, tilläggspension eller hustrutillägg, blir den allmänna ålderspensionen 1 360 kronor, vartill kommer två indextillägg å vartdera 40 kronor, tillhopa 1 440 kronor. Invalidpension och sjukbidrag kommer att för berörda persongrupper utgå med motsvarande belopp som ålderspensionen, dock att grundbeloppet i dessa fall blir uppdelat å 200 kronor i grundpension och resten (1 500, 1 300 resp. 1 160 kronor) i tilläggspension. Vad slutligen angår änkepensionen, hustrutillägget samt änke- och änklingsbidraget kommer dessa att uppgå till 1 360 kronor, vartill kommer två indextillägg å vartdera 40 kronor, sammanlagt 1 440 kronor. De sammanlagda beloppen blir alltså desamma som f. n., med undantag av att sistnämnda förmåner flyttas upp i närmast högre beloppsgrupp.

Den föreslagna ordningen medför vissa tekniska ändringar i indexregleringen, nämligen att indexintervallerna bestämmes till tre enheter samt att basperioden flyttas till december 1951. Det kan anmärkas, att detta inte innebär någon ändring i principerna för den nuvarande indexregleringen, vilka principer jag ej finner anledning av ompröva i detta sammanhang, samt att de nya indexintervallerna reellt sett motsvarar de tidigare. Förslaget innebär, att två indextillägg utgår så länge pensionspristalet överstiger 103 och ej uppgår till 109.

Som förut nämnts har socialstyrelsen att varje kvartal beräkna förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna vid beräkningstillfället och vid indexregleringens basperiod, vilken beräkning sedan ligger till grund för pensionspristalets bestämmande. Dessa förändringar har mätts med utgångspunkt från socialstyrelsens levnadskostnadsindex, som ävenledes beräknas kvartalsvis. Emellertid har i Kungl. brev den 27 mars 1954 i enlighet med beslut vid förra årets riksdag förordnats, att levnadskostnadsindexen skall fr. o. m. den 1 juli samma år ersättas av en ny indexserie, benämnd konsumentprisindex. En omläggning av pensionspristalets beräkning måste med hänsyn härtill övervägas och socialstyrelsen anbefalldes att utarbeta förslag i frågan. I avbidan härför förordnades i nyssnämnda brev, att levnadskostnadsindex skulle beräknas även för andra halvåret 1954 i enlighet med de före den 1 juli 1954 gällande grunderna för att möjliggöra pensionspristalets beräkning i avvaktan på ändrade anvisningar härom.

Socialstyrelsen har nu föreslagit, att pensionspristalet framdeles skall anknytas till den nya konsumentprisindexen. Denna index beräknas för varje månad, och socialstyrelsen förordar, att pensionspristalet likaledes fastställles månadsvis. Mot socialstyrelsens förslag, som biträts av övriga berörda fackmyndigheter, har jag ingen erinran. Det må nämnas, att den gamla och den nya beräkningsmetoden enligt vad verkställda beräkningar utvisar ger alldeles samma resultat i fråga om pensionspristalet.»

Departementschefen upptar i fortsättningen — utöver de av änkepensioneringskommittén väckta frågorna — till behandling ytterligare två spörsmål som rör folkpensioneringen samt anför:

»Det ena avser en höjning av de s. k. fickpengarna till sådana folkpensionärer, vilkas folkpension jämlikt 18 § 2 mom. folkpensioneringslagen uppbäres av kommunen (fattigvårdssamhället), som därav äger tillgodogöra sig vissa kostnader för vederbörandes vård och försörjning. Det belopp av folkpensionen som i dessa fall dock alltid skall tillhandahållas den pensionsberättigade för hans personliga bruk eller, om han på grund av sitt tillstånd ej kan begagna sig av kontanta medel, skall användas för hans personliga nytta, har i lagen alltsedan dess tillkomst år 1946 varit bestämt till 200 kronor om året. Detta belopp är ett minimibelopp och i många kommuner har man på senare år avstått mera till den pensionsberättigade. Det bör tilläggas, att kommunen givetvis ej får tillgodogöra sig större belopp av pensionen än som motsvarar förutnämnda kostnader. Med hänsyn till penningvärdesutvecklingen sedan nyssnämnda belopp bestämdes synes det vara rimligt, att detta belopp nu höjes till 360 kronor om året, en ökning som motsvarar den höjning folkpensionsförmånerna undergått under motsvarande tid. Jag förordar därför en sådan höjning men vill därvid tillägga, att det givetvis även framdeles skall vara kommunerna obeta- get att ställa större belopp till vederbörandes förfogande.

Det andra spørsmålet avser storleken av de kommunala bostadstilläggen till folkpensionärer, som beretts plats på ålderdomshem. Genom lagändring år 1952 ersattes som bekant vid 1954 års ingång det statliga bostadstillägget, som bekostades delvis av staten och delvis av kommunerna och som utgick med vissa i folkpensioneringslagen fastställda belopp för olika bostadskostnadsgrupper, ävensom det av vederbörande kommun beslutade och bekostade särskilda bostadstillägget av ett enhetligt bostadstillägg. Detta tillägg, det kommunala bostadstillägget, bekostas av staten och kommunerna, varvid storleken av kommunens andel är avvägd efter dess skatteunderlag, dock utgörande högst 60 och lägst 25 procent.

Rörande det kommunala bostadstillägget gäller vidare enligt 7 § folkpensioneringslagen, att det tillkommer kommunen att besluta huruvida sådant tillägg skall utgå i kommunen samt att bestämma de grunder, efter vilka tillägget skall utgå. I två avseenden är dock kommunen härvidlag bunden av lagens bestämmelser. Sålunda skall inkomstprövning av tillägget ske enligt folkpensioneringslagens regler, och för rätt till tillägg får ej uppställas krav på viss tids bosättning i kommunen eller därmed jämförligt villkor.

När de kommunala bostadstilläggen tillkom uttalades från några håll farhågor för att kommunerna skulle bli alltför generösa när det gällde att fastställa grunder för tilläggen, liksom det för övrigt inte saknades farhågor i motsatt riktning. Bland de omständigheter, som främst ansågs tala för att kommunerna borde kunna ges frihet att bestämma tilläggen, var finansieringsfrågans lösning. Det förhållandet att kommunerna skulle själva få svara för en väsentlig del av kostnaderna — de mera bärkraftiga kommunerna ända upp till 60 procent — ansågs komma att verka återhållande.

Praktiskt taget alla kommuner har nu infört kommunala bostadstillägg. Beloppen har i de kommunala grunderna bestämts på varierande sätt. Sålunda har beloppet i många kommuner helt eller delvis anknutits till vederbörandes faktiska bostadskostnad, i andra kommuner har angivits ett bestämt, av bostadskostnaden oberoende belopp. Vanligen har uppställts samma regler för folkpensionärer på ålderdomshem som för andra tilläggberättigade, men ett mindre antal kommuner har särbestämmelser för de förra.

I kommuner där bostadskostnaden inverkar på bostadstilläggets storlek skall pensionsnämnden vid uträkningen av bostadstillägget för den som är på ålderdomshem verkställa en beräkning av dennes bostadskostnad. Det har visat sig att denna beräkning skett på mycket varierande sätt i de olika kommunerna.

Härvid är att märka, att kommunen äger bestämma ej blott det kommunala bostadstilläggets storlek utan även avgiftssättningen på ålderdomshemmet. Därest kommunen såsom vanligen sker höjer avgiften i takt med bostadstillägget, bortfaller för kommunens del den återhållande verkan som kommunbidraget förutsatts skola ha vid avvägningen av bostadstillägget. Detta bidrag återbekommer ju kommunen i form av avgift på ålderdomshemmet. Genom att höja bostadstillägget och därmed också statens kostnad för detta kan kommunen efter gottfinnande öka det statsbidrag till driften av ålderdomshemmet, som det kommunala bostadstillägget innebär. När det gäller anordnande eller om- och tillbyggnad av ålderdomshem äger kommun erhålla visst statsbidrag, men i fråga om detta — och motsvarande gäller andra statsbidrag till kommunal verksamhet — äger kommunen icke själv bestämma storleken av statsbidraget. I detta fall är statsbidraget på visst sätt avvägt efter en beräknad medelkostnad per vårdplats.

De stora skiljaktigheterna i fråga om beräkningen av folkpensionärernas bostadskostnader på ålderdomshem har ansetts nödvändigöra vissa regler för skapande av större enhetlighet och för förhindrande av alltför hög uppskattning av denna kostnad. Med hänsyn härtill har pensionsstyrelsen i meddelande till pensionsnämnderna förklarat, att styrelsen i princip inte kunde godkänna att bostadstillägget i förevarande fall beräknades efter en högre kostnad för bostad med värme än 500 kronor om året. Skillnad skulle därvid inte göras mellan om pensionären hade eget rum eller delade rum med en eller med flera andra personer; eljest skulle ändringar i detta förhållande, något som skedde tid efter annan, kunna föranleda täta omregleringar av bostadstillägget. I kommuner, där bostadstillägget anknutits till bostadskostnaden, har pensionsstyrelsens anvisning som regel följts, men i några fall har pensionsstyrelsen funnit sig böra nedsätta bostadstillägget i enlighet med vad nyss sagts. I de fall där besvär anförts och avgjorts av Kungl. Maj:t har pensionsstyrelsens beslut fastställts. Det är att märka, att dessa beslut icke inneburit ett frångående av bestämmelserna i de kommunala grunderna för bostadstillägget i fråga utan blott gällt en ändrad uppskattning av vederbörandes bostadskostnad, som ju ej direkt fixerats i grunderna.

I ett antal kommuner har emellertid bostadstillägget till ålderdomshemspensionärer bestämts till visst belopp i de kommunala grunderna, under det att tillägget för andra tilläggsberättigade är anknutet till bostadskostnaden. I vissa fall har därvid det angivna beloppet bestämts med utgångspunkt från en högre bostadskostnad på ålderdomshemmet än förut angivits. Det synes tveksamt, om en nedsättning av bostadstillägget här kan göras på samma sätt som skett i de förut berörda fallen, eftersom beloppet fixerats i de av kommunen antagna grunderna och dessa ej torde kunna frångås vid beräkningen av bostadstillägget annat än om och i den mån de innehåller bestämmelser avvikande från lagens absoluta regler, något som det ju här ej är fråga om. En tillämpning av pensionsstyrelsens begränsningsregel i förevarande fall synes förutsätta en ändring i folkpensioneringslagen på denna punkt.

Av vad jag förut anfört torde framgå, att det ej kan anses tillfredsställande om det i fråga om bostadstilläggen till de på ålderdomshem intagna saknas möjlighet för staten att ingripa återhållande. Genom den begränsningsregel som pensionsstyrelsen tillämpat har det varit möjligt att göra en önskvärd reglering i flertalet fall, en reglering som kan sägas i viss mån vara analog med den som gäller i fråga om statsbidraget till anordnande av ålderdomshem, i det att den anknyter till en beräknad medelkostnad per pensionär på ålderdomshem. Beloppet 500 kronor, som måhända i vissa fall kan anses vara i underkant för en pensionär på enkelrum, måste å andra sidan även ses mot bakgrund av att det är vanligt att både tre och fyra inackorderas i samma rum på ålderdomshemmen, i vilket fall »hyran» för detta rum skulle beräknas till 1 500 resp. 2 000 kronor. En differentiering efter rumsbeläggningen kan av skäl som angivits i det föregående icke lämpligen göras.

Den sålunda uppställda begränsningsregeln sörjer enligt min mening för en rimlig avvägning mellan statens och kommunernas intressen i förevarande fall. För undanröjande av de hinder som enligt vad förut sagts torde föreligga mot en tillämpning av regeln i vissa fall förordar jag, att i folkpensioneringslagen göres härför påkallad ändring. Lämpligast synes vara, att till 7 § andra stycket fogas en bestämmelse av innebörd att för pensionsberättigad, som är bosatt i ålderdomshem eller därmed likställt hem, ej må, därest Konungen så förordnat, utgå högre kommunalt bostadstillägg än som följer av de föreskrifter som därvid meddelas av Konungen. Uttrycket ålderdomshem och därmed likställt hem bör härvid ges samma innebörd som det f. n. har i fattigvårdslagstiftningen.

Begränsningsregeln bör sålunda enligt min mening lämpligen icke intagas i lagen utan i särskild författning. Regeln torde böra utformas så, att kommunalt bostadstillägg till den som är bosatt i nyss angivet hem ej må, i vad bostadstillägget är avsett att bereda täckning för vederbörandes bostads- och bränslekostnader, överstiga angivet belopp. Detta gränobelopp torde i nuvarande läge böra fastställas till 500 kronor om året. Möjlighet till viss dispens från regeln synes böra finnas, exempelvis för fall då pensions-

tagaren jämlikt övergångsbestämmelse vid de kommunala bostadstilläggens tillkomst äger uppbära kommunalt bostadstillägg till belopp motsvarande tidigare statligt bostadstillägg å mer än 500 kronor. Beloppet för sistnämnda tillägg kunde nämligen i vissa fall uppgå till 600 kronor.»

Av den specialmotivering departementschefen lämnar till de framlagda förslagen till ändringar i folkpensioneringslagen och lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn må här återgivas följande.

»I 9 § återfinnes en bestämmelse om viss dispens från inkomstprövningsreglerna i det fallet, då gift pensionsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension, före 60 års ålder blivit helt oförmögen till arbete men ej är berättigad till blind- eller vårdtillägg. När särskilda skäl föranleder därtill må nämligen, även om enligt reglerna för inkomstprövningen ingen eller lägre tilläggs pension skulle utgå, sådan pension tillerkännas vederbörande med högst 400 kronor om året. Därvid erhåller denne, utöver grundpensionen å 200 kronor, även standardförhöjning och indextillägg med fullt belopp ($400 + 8 \times 50 =$) 800 kronor, enär dessa förmåner enligt nyssnämnda regler minskas först sedan tilläggs pensionen fallit bort. Den som får tilläggs pension med det högsta beloppet 400 kronor erhåller sålunda sammanlagt ($200 + 400 + 800 =$) 1 400 kronor om året. Inräknandet av standardförhöjningen och flertalet indextillägg i tilläggs pensionen bör föranleda, att det i 9 § stadgade beloppet 400 kronor höjes till 1 100 kronor, för att den i 9 § givna dispensregeln skall framdeles ge samma resultat som hittills eller ($200 + 1 100 + 2 \times 50 =$) 1 400 kronor. Härav påkallad ändring har föreslagits i 9 §.

Ändringen i 7 § föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1955, under det att övriga ändringar avses träda i kraft den 1 januari 1956. Pensionspristalet skulle sålunda komma att fastställas enligt de nya reglerna första gången i januari 1956 att tillämpas under nästföljande månad. Till dess måste pensionspristalet bestämmas med tillämpning av nuvarande bestämmelser, vilket förutsätter att levnadskostnadsindex beräknas även för månaderna mars, juni och september innevarande år. Det på grundval av sistnämnda månads indextal beräknade pensionspristalet, som fastställs i oktober, skall därvid gälla under tiden november 1955—januari 1956. Med anledning av vad nu sagts har jag för avsikt att i annat sammanhang denna dag föreslå Kungl. Maj:t att förordna, att levnadskostnadsindex skall beräknas för månaderna mars, juni och september 1955.

Vid reformens ikraftträdande utgående änkepensioner och hustrutillägg bör uppräknas av pensionsstyrelsen utan särskild ansökning. Föreskrift härom har upptagits i övergångsbestämmelserna.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn upptager en ändring avseende höjningen av åldersgränsen för barnet. Däremot erfordras

ingen ändring med anledning av den föreslagna höjningen av bidraget, eftersom lagen i fråga om beloppet blott hänvisar till vad i folkpensioneringslagen stadgas om änkepension. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1956.»

I fråga om medelsbehovet för nästa budgetår under förslagsanslagen till Bidrag till folkpensioner m. m. och till Särskilda barnbidrag till änkers och invaliders barn m. m. anför departementschefen:

»För innevarande budgetår har anvisats under rubriken Bidrag till folkpensioner m. m. ett förslagsanslag av 1 085 milj. kronor och under rubriken Indextillägg å folkpensioner ett förslagsanslag av 243 milj. kronor. Dessa båda anslag har, med hänsyn till den nu föreslagna inräkningen av flertalet indextillägg i folkpensionernas grundbelopp, i årets statsverksproposition (Vht p. 93) sammanförts under ett anslag under rubriken Bidrag till folkpensioner m. m.

Enligt pensionsstyrelsens beräkningar torde de totala kostnaderna under budgetåret 1955/56 komma att, med tillämpning av nu gällande bestämmelser, uppgå till 1 278 milj. kronor för folkpensionerna fränsett indextillägg, av vilket belopp 1 086 milj. kronor kunde beräknas belöpa på staten. För indextilläggen beräknades totalkostnaderna till 305,7 milj. kronor, varav 280,7 milj. kronor beräknas falla på staten. Därvid har förutsatts, att pensionspriset förblir mellan 135 och 145, motsvarande mellan 103 och 109 enligt den nu föreslagna ändrade skalan. Under det gemensamma anslaget för nästa budgetår har preliminärt upptagits ett avrundat belopp av 1 365 milj. kronor. Anslagsökningen i förhållande till de för innevarande budgetår anvisade anslagen föranledes huvudsakligen av att under detta budgetår tillkommit ett indextillägg utöver det antal för vilket anslag beräknats.

Den av mig förordade höjningen av änkepensioner och hustrutillägg kan beräknas medföra en årlig kostnadsökning av ca 13 milj. kronor eller, eftersom reformen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1956, en ökning med ca 6,5 milj. kronor för nästa budgetår. Kommunernas bidragsandel i fråga om dessa förmåner kan uppskattas till 44,5 procent, varför det kan beräknas att ca 2,9 milj. kronor kommer att belöpa på kommunerna och ca 3,6 milj. kronor på staten. De föreslagna ändringarna i övrigt i fråga om folkpensionernas grundbelopp och indexregleringen medför ingen kostnadsökning.

Den 11 februari 1955 anmälde jag i statsrådet fråga om viss samordning mellan den allmänna sjukförsäkringen och folkpensioneringen m. m., varvid förordnades att lagrådets utlåtande skulle inhämtas över bl. a. ett förslag till lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring. Den berörda frågan avsåg bl. a. förhindrande av å ena sidan uppkomsten av luckor i det skydd som den allmänna sjukförsäkringen och folkpensioneringen erbjuder och å andra sidan dubbelersättningar därifrån. Därvid förordade jag i fråga om sjukförsäkringen bl. a. viss förlängning av sjukhjälpstiden för förvärvsarbetande personer, som åtnjuter invalidpension, sjukbidrag, änkepension eller hustrutillägg. Vad åter angår folkpensioneringen förordade jag bl. a., att sjukhjälp

från allmän sjuk-kassa ej skulle räknas som inkomst vid folkpensioneringens inkomstprövning ävensom att vid retroaktiv utbetalning av folkpensionsförmåner som nyss sagts skulle göras visst avdrag å folkpensionsbeloppet för sjukpenning och barn-tillägg från allmän sjuk-kassa, varvid det avdragna beloppet skulle utbetalas till sjuk-kassan. Kostnaderna för denna reform, som avsågs träda i kraft den 1 januari 1956, är vanskliga att beräkna men för folkpensioneringens del kan reformen antagas verka i såväl utgiftshöjande som utgiftsminskande riktning. Nämda förslag torde sålunda ej behöva påverka nu ifrå-gavarande anslag.

Jag har för avsikt att inom kort förelä Kungl. Maj:t att förelägga årets riksdag förslag om uppräknig av vissa äldre yrkesskadelivräntor. I detta sammanhang må nämnas, att denna uppräknig kan antagas medföra viss minskning av folkpensionsförmåner till sådana livräntetagare, men storleken av kostnadsminskningen till följd härav synes svår att beräkna.

Med hänsyn till den ringa storleken av den för höjningen av änkepensioner och hustrutillägg beräknade kostnadsökningen jämfört med hela anslagsbeloppet och då folkpensionskostnaderna synes komma att påverkas i minskande riktning genom nyssnämnda förslag om uppräknig av äldre yrkesskadelivräntor, förordar jag att förslagsanslaget till Bidrag till folkpensioner m. m. för nästa budgetår uppföres med det preliminärt beräknade beloppet 1 365 milj. kronor.

Vad åter angår förslagsanslaget till Särskilda barnbidrag till änkers och invaliders barn m. m. är detta för innevarande budgetår uppfört med 12,1 milj. kronor. Under detta anslag anvisas medel för såväl särskilda barnbidrag som änke- och änklingsbidrag.

Enligt pensionsstyrelsens beräkningar torde totalkostnaderna under budgetåret 1955/56 komma att, med tillämpning av nuvarande bestämmelser, uppgå till 16 milj. kronor för de särskilda barnbidragen och 4,3 milj. kronor för änke- och änklingsbidragen, av vilka kostnader (6,8 + 1,9) 8,7 milj. kronor kunde beräknas belöpa på kommunerna och (9,2 + 2,4) 11,6 milj. kronor på staten.

Den nu föreslagna höjningen av änke- och änklingsbidragen torde medföra en merkostnad av 1 milj. kronor om året samt den höjda åldersgränsen för barnet en kostnad av 1,4 milj. kronor för år, varav 0,2 milj. kronor kan beräknas avse kommunala bostadstillägg. Eftersom reformen avses träda i kraft den 1 januari 1956, torde hälften av nämnda belopp falla på nästa budgetår. Vid beräkningen har gjorts samma antagande i fråga om pensionspristålet som nyss i fråga om folkpensionsanslaget. Kommunernas bidragsandel kan beräknas till 55 procent i fråga om bostadstilläggen och till 40 procent för änke- och änklingsbidragen i övrigt. Av kostnaderna för nästa budgetår torde alltså 0,7 milj. kronor belöpa på staten och 0,5 milj. kronor på kommunerna.

De nyss berörda förslagen om samordning mellan den allmänna sjukförsäkringen och folkpensioneringen samt om uppräknig av vissa äldre yrkes-

skadelivräntor berör även de under förevarande anslag hörande förmånerna men torde i kostnadshänseende komma att motväga varandra när det gäller detta anslag, varför de ej synes böra föranleda någon ändring av anslagsberäkningen.

Jag föreslår sålunda, att till Särskilda barnbidrag till änkers och invaliders barn m. m. äskas ett förslagsanslag av (11,6 + 0,7) 12,3 milj. kronor för nästa budgetår.»

Den av departementschefen ovan berörda frågan om viss samordning mellan den allmänna sjukförsäkringen och folkpensioneringen m. m. — vilken enligt departementschefen ej torde påverka nu ifrågakvarande anslag — har sedermera framlagts för riksdagen i propositionen nr 114 samt tillstyrkts av andra lagutskottet i dess utlåtande nr 28.

Jämväl frågan om uppräknig av vissa äldre yrkesskadelivräntor har numera förelagts riksdagen, nämligen genom propositionerna nr 156 och 158. Sammansatt stats- och andra lagutskott har, såvitt nu är av betydelse, tillstyrkt propositionerna i sitt utlåtande nr 1.

Motionerna

I motionen II: 577 beröres frågan om *änkepension* och yrkas, att riksdagen måtte beakta i motionen framförda synpunkter beträffande skälighetsprövning av rätt till änkepension enligt indikationen »särskilda skäl». Motionärerna har angivit sina synpunkter på följande sätt:

I gällande lag ges möjlighet till dispens under åberopande av särskilda skäl för den som blivit änka före 55 års ålder. Denna dispensgivning har emellertid tillämpats mycket restriktivt. I samband med det nu framlagda lagförslaget vore det önskvärt att även ramen för skälighetsprövningen vidgades. Vid den dispensgivning som hittills förekommit, har åldern icke beaktats som den enda avgörande faktorn. Det förtjänar understrykas, att skiftande förhållanden i fråga om försörjningsmöjligheter, yrkesutbildning m. m. bör tillmätas väl så stor betydelse. En änka som under längre eller kortare tid kunnat klara försörjningsproblemet kan icke för närvarande få sin rätt till pension omprövad för den händelse försörjningsmöjligheterna upphör. En änka, som t. ex. skött hushållet åt hemmavarande barn under några år efter makens död men efter barnens familjebildning måste söka sysselsättning utom hemmet, kan få ännu större svårigheter att konkurrera på arbetsmarknaden än om hon sökt arbete omedelbart efter makens död. Ju äldre hon blir och ju längre hon är bunden vid uppgiften som husmor, desto svårare får hon att återinpassas i arbetslivet, även om hon haft förvärvsarbete före äktenskapets ingående. Hennes situation är i sådana fall att jämföra med den partiellt arbetslösa. Många olika exempel kunde anföras där det vore väl motiverat att införa en skälighetsprövning av äldre änkers rätt till pension i anslutning till indikationen »särskilda skäl». Behovsprövningen torde få betraktas som en garanti för att den som genom förvärvsarbete eller på annat sätt har sin försörjning tryggad icke kommer i åtnjutande av de i lagen stipulerande förmånerna.

Ur samhällsekonomiska och arbetsmarknadsmässiga synpunkter kan det ej vara klokt att fastlåsa prövningsförfarandet inom alltför snäva gränser. Ett sådant tillämpningssystem befrämjar inte vederbörandes strävanden att hävda sig på arbetsmarknaden. Om änkorna har vetskap om att de kan få sina fall prövade vid den tidpunkt, då försörjningsproblemet blir aktuellt, även om denna tidpunkt inte sammanfaller med makens frånfalle, får de ökad trygghet och därmed ökad benägenhet att så långt möjligt själva klara sin försörjning. En skälighetsprövning enligt anförda principer skulle därjämte överensstämma med vad som redan tillämpas vid beviljandet av hustrutillägg på grund av »särskilda skäl».

De likalydande motionerna I: 456 och II: 564 upptar en fråga, som icke närmare berörts i propositionen, nämligen om den ålder då hustrutillägg kan utges. Då rätten till hustrutillägg är inkomstprövad synes det — anför motionärerna — skäligt, att samma åldersgräns tillämpas som för änkepension. Med hänvisning härtill föreslås i motionerna »att riksdagen vid behandling av proposition nr 128 måtte besluta att i § 5 göra den ändring i föreslagen lydelse att till pensionsberättigads hustru, som själv ej åtnjuter folkpension, utgår hustrutillägg, därest hustrun fyllt femtiofem år och makarna varit gifta minst fem år, etc.; att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag för härför erforderlig författningstext».

I de likalydande motionerna I: 477 och II: 586 beröres frågan om den för rätt till änke- och änklingsbidrag uppställda åldersgränsen för barnet och hemställes, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 128/1955 i vad den avser förslag till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn». I propositionen föreslås i denna del, att åldersgränsen för barnet höjes från 10 till 12 år. Den i propositionen föreslagna höjningen av beloppet av dylika bidrag beröres icke av ifrågavarande författningsändring.

I motionen II: 585 slutligen beröres den föreslagna maximeringen av vissa kommunala bostadstillägg och hemställes, »att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 128 måtte avslå det av Kungl. Maj:t under 7 § i lagen om folkpensionering begärda bemyndigandet att på det sätt som i propositionen föreslagits maximera de kommunala bostadstilläggen till folkpensionär, som är bosatt i ålderdomshem eller därmed likställt hem».

I den före propositionens avlämnande väckta motionen II: 400 hemställes »att riksdagen anhåller hos Kungl. Maj:t om förslag till 1956 års riksdag att de nu påtagliga orättvisorna mot folkpensionärerna i fråga om de kommunala bostadstilläggen mildras eller helt elimineras». Motionären anför, att enda lösningen torde vara att staten påtager sig en större del av kostnaden för de kommunala bostadstilläggen.

Utskottet

Änkepensionen samt änke- och änklingsbidraget, vilka båda är inkomstprövade, utgår nu med 600 kronor i grundbelopp, 240 kronor i indextillägg (åtta tillägg å 30 kronor) samt 240 kronor i standardhöjning, sammanlagt 1 080 kronor, allt för år. I propositionen föreslås att nämnda förmåner *höjes* från 1 080 till 1 440 kronor. Utskottet hälsar med tillfredsställelse, att förslag nu framlagts till förbättring av änkepensionen och änke- och änklingsbidraget och finner den föreslagna höjningen väl avvägd samt tillstyrker alltså propositionen i denna del.

I motionen II: 577 framlägges vissa synpunkter på tillämpningen i praxis av regeln, att änkepension, när *särskilda skäl* föranleder därtill, må kunna utgå, oaktat änkan vid mannens frånfälle ej fyllt 55 år, och uttalas, att dispensgivningen hittills varit mycket restriktiv, samt förordas, att ramen för skälighetsprövningen vidgas.

Utskottet vill i denna fråga till en början erinra om följande. Spörsmålet att åstadkomma en mjukare övergång mellan olika grupper av änkor i vad angår 55-årsregeln kan tänkas löst på olika sätt. Redan i sitt förslag till den nuvarande folkpensioneringslagen övervägde socialvårdskommittén ett uppslag med sådant syfte. Enligt detta skulle änkepensionen utgå med ett reducerat belopp — $\frac{2}{3}$ resp. $\frac{1}{3}$ av full pension — till änkor, som vid mannens bortgång fyllt allenast 54 resp. 53 år. Denna anordning avvisade dock kommittén själv, bl. a. på den grund att pensionsbeloppen skulle bli för små för att vara effektiva. Emellertid kan man, i stället för att ge alla änkor som vid änkeblivandet tillhört viss åldersgrupp en reducerad pension, lämna ett begränsat antal änkor i övergångsgrupperna pension med fullt belopp. Härigenom skulle den nämnda olägenheten med socialvårdskommitténs uppslag bortfalla. Denna senare linje följdes då man genom beslut vid 1948 års riksdag öppnade möjlighet till änkepension för en änka, även om hon vid mannens frånfälle ej fyllt 55 år. Andra lagutskottet uttalade vid sin behandling av ärendet, att den eftersträfvade gradvisa övergången lämpligen finge åstadkommas på så vis, att förutsättningarna för att änka skall bli pensionsberättigad, oaktat hon vid mannens frånfälle ej uppnått 55 års ålder, skärptes, ju längre tid som förflutit mellan mannens död och hennes 55-årsdag. Någon bestämd maximigräns för denna tidrymd syntes utskottet icke böra fastställas, men densamma borde i överensstämmelse med tanken hos socialvårdskommittén i dess ovan berörda förslag som regel icke överskrida två år. Då pensionen börjar utgå vid uppnådda 55 års ålder, skulle eljest mellan änkeblivandet och den första utbetalningen av pensionen förflyta alltför lång tid. Vid bedömande av om särskilda skäl föreläge borde vidare hänsyn tagas till andra angivna förhållanden. Därvid finge den omständigheten huruvida änkan kunnat återinpassas i förvärvslivet avgörande betydelse.

Utskottet vill i frågan om en utvidgning utöver enligt de riktlinjer, som i

det föregående angivits, anföra följande. Änkepensionen utgår enligt huvudregeln till kvinnor som på grund av relativt hög ålder och efter tämligen långt äktenskap i allmänhet har svårigheter att få något förvärvsarbete av betydelse när mannen avlidit. Generellt sett föreligger här ett behov som ej kan fullt tillgodoses genom kvinnans egna insatser i förvärvslivet. Dessa fall är därför lämpade för en hjälpform av socialförsäkringstyp, där reglerna kan göras mer stela och schematiska. Den i motionen avsedda utvidgningen avser fall, där hjälpbehov enligt de angivna schematiska reglerna ej förutsättes, men där dock av särskilda skäl ett hjälpbehov föreligger. Givetvis bör samhället även i sådana fall kunna träda hjälpande emellan. Men enligt utskottets mening är folkpensioneringen icke den mest lämpade formen för hjälp i dylika fall. — Änkepensioneringskommittén har för sin del föreslagit en icke oväsentlig utvidgning av kretsen av de änkepensionsberättigade. De regler kommittén därvid uppställt — med olika möjligheter till undantag och skälighetsprövning — belyser att det, när man går utanför den nuvarande kretsen av änkepensionsberättigade, knappast går att konstruera schematiska regler som ger rättvisa. Som utskottet ovan anmärkt bör en socialförsäkringsform som folkpensioneringen ta sikte på fall som kan bedömas just efter sådana mer schematiska regler. De fall där särskilda skäl föreligger till att samhället hjälper trots att dessa regler ej är tillämpliga bör hänföras till en hjälpform som byggs upp på en allmän behovsprövning. På riksdagens bord ligger nu förslag till lag om socialhjälp. Denna hjälpform, som avses skola träda i stället för fattigvården, synes utskottet bättre lämpad för de i motionen åsyftade fallen. Utskottet kan därför icke biträda förslaget i motionen om en utvidgning av den särskilda behovsprövningen inom ramen för folkpensioneringen i nu förevarande hänseende.

I fråga om *hustrutilläggen*, som nu utgår med samma belopp som änkepensionen eller alltså tillhoppa 1 080 kronor om året, föreslås i propositionen samma *höjning*, till 1 440 kronor, som i fråga om änkepensionen. I de fall där ej annat föranledes av inkomstprövningen kommer två makar, av vilka mannen är folkpensionsberättigad och hustrun uppbär hustrutillägg, enligt förslaget — i motsats till vad som nu är fallet — att tillsammans uppbära samma belopp som om jämväl hustrun varit pensionsberättigad. Förslaget innebär en betydande förbättring av makarnas standard, då hustrutillägg utgår. I motionerna I: 456 och II: 564 yrkas härutöver, att hustrutilläggsåldern skall sänkas från 60 till 55 år.

Utskottet tillstyrker den föreslagna höjningen av beloppet av hustrutillägget men kan däremot icke tillstyrka förslaget om en sänkning av hustrutilläggsåldern. I de fall där hjälpbehov här kan föreligga bör enligt utskottets mening liksom i fråga om de yngre änkorna den föreslagna nya socialhjälpslagen kunna bli av betydelse. Mot en sänkning talar också att tendensen nu med hänsyn till befolkningsutvecklingen och läget på arbetsmarknaden går mot en höjning av pensionsåldern.

I folkpensioneringslagen finns stadgad viss dispensmöjlighet i fråga om den s. k. änkeåldern och i fråga om hustrutilläggsåldern, men däremot är kravet på minst fem års äktenskap för rätt till änkepension eller hustrutillägg ovillkorligt. I propositionen föreslås nu en uppmjukning även i sist berörda hänseende. Änkepension och hustrutillägg föreslås sålunda, när särskilda skäl föranleder därtill, kunna utgå, oaktat äktenskapet icke varat så lång tid som fem år. Härmed åsyftas, enligt vad departementschefen utvecklat, sådana fall där en änka, som uppbär änkepension eller änkebidrag, gifter om sig med en folkpensionär. Till följd av omgiften förlorar hon då pensionen eller bidraget. En sådan omgift änka skall enligt förslaget kunna erhålla hustrutillägg i det nya äktenskapet, även innan detta bestått fem år, och hon skall senare också kunna bli berättigad till änkepension, om den nye mannen skulle dö, innan det äktenskapet varat fem år. Utskottet finner det välmotiverat och förordar, att hustrutillägg resp. änkepension skall kunna utgå i de av departementschefen angivna fallen. Det genom propositionen framlagda lagförslaget går i den utformning det erhållit i och för sig längre än vad som skulle erfordras för att täcka dessa fall. Dessa låter sig emellertid knappast lagtekniskt sammanfattas i ett klart och enkelt stadgande, som i sig på en gång förenar önskad fasthet och smidighet, och utskottet tillstyrker därför den föreslagna lagändringen trots den formellt vidsträckta avfattning som undantagsregeln därigenom kommer att erhålla. För att undvika att lagstadgandet kommer till användning i vidare omfattning än vad utskottet ovan förordat är det angeläget, att pensionsstyrelsen med uppmärksamhet följer pensionsnämndernas tillämpning av den nya bestämmelsen.

Bidrag till änkor och änklingar med barn utgår nu under förutsättning, bl. a., att barnet icke fyllt tio år. Departementschefen har funnit denna åldersgräns för låg, och i propositionen har föreslagits, att bidragen skall utgå tills barnet fyllt tolv år. I de likalydande motionerna I: 477 och II: 586 yrkas att detta förslag måtte avslås. Motionärerna anför, att det avgörande då man väljer åldersgränsen bör vara barnets behov av manuell skötsel, och pekar på att detta behov minskar, sedan barnet uppnått tioårsåldern. Utskottet vill erinra om att det här är fråga om barn i familjer som splittrats genom att den ena av föräldrarna avlidit. För dessa barn torde i särskilt hög grad gälla, att de, då de närmast efter tioårsåldern kommer in i en känslig period i sin utveckling, är i stort behov av personlig kontakt med den efterlevande av föräldrarna. I bidragsfallen är det regelmässigt — bidragen är inkomstprövade — fråga om fall där modern lever efter och ensam måste draga försorg om barnet. Det är från de ovan berörda synpunkterna ett önskemål, att modern så länge som möjligt kan ge sin tid åt hemmet och icke tvingas att ägna i vart fall hela dagen åt förvärvsarbete utom hemmet. — Såsom motionärerna framhåller torde visserligen barnet i allmänhet icke efter uppnådda tolv års ålder ha passerat den känsliga perioden i sin utveckling. Detta talar emellertid närmast för att höja åldersgränsen utöver vad

departementschefen förordad. Ett sådant förslag — åldersgränsen skulle höjas så att den omfattade hela skolåldern — har också framställts under remissbehandlingen av änkepensioneringskommitténs betänkande. Utskottet, som finner en höjning av åldersgränsen önskvärd, anser den av departementschefen gjorda avvägningen lämpligen böra i nuvarande läge godtagas och tillstyrker propositionens förslag.

Den år 1953 genomförda s. k. standardhöjningen av folkpensionsförmånerna innebar en väsentlig förbättring av dessa förmåner. I de s. k. grundbeloppen kom detta emellertid ej till synes. Höjningen genomfördes — bl. a. därför att reformen ansågs kunna på det sättet föras ut i livet snabbare — genom en särskild lag om höjning av folkpensioner m. m. Nu föreslås, att *standardhöjningen* — utan förändring av förmånernas realvärde — skall inarbetas i grundbeloppen och att den särskilda lagen i samband därmed skall upphöra att gälla. Jämväl sex av de nu utgående åtta *index*tilläggen föreslås inarbetade i grundbeloppen. Att icke alla tilläggen medtagits har departementschefen motiverat med att någon marginal bör finnas. Utskottet tillstyrker den föreslagna inarbetningen.

Vid angivandet i lagtexten av de nya grundbeloppen har i 4 § 2 mom. folkpensioneringslagen beträffande tilläggspensionen — i motsats till vad som skett i 4 § 1 mom. beträffande ålderspensionen — i fråga om gift pensionsberättigad icke särskilt upptagits det fall att maken åtnjuter enbart grundpension. Dylika fall kan emellertid förekomma, och enligt vad utskottet erfarit föreligger f. n. åtminstone ett sådant fall. Utskottet får därför föreslå, att lagtexten ändras att täcka jämväl nu berörda fall, varvid en redigering i enlighet med vad som i propositionen föreslås i avseende å ålderspension erhålles.

Inarbetningen av standardhöjningen och vissa av *index*tilläggen i grundbeloppen för med sig, att vissa tekniska ändringar i *index*regleringen måste göras. *Index*intervallerna bör sålunda bestämmas till tre i stället för som nu fem enheter, och basperioden bör flyttas från juni 1946 till december 1951. De nya *index*intervallerna motsvarar reellt sett de tidigare. — Sedan levnads-kostnadsindex, som nu ligger till grund för beräkningen av det s. k. pensionspristalet och därmed för när *index*tillägg till folkpensionsförmånerna skall utgå, i enlighet med beslut vid förra årets riksdag ersatts av en ny *index*serie, konsumentprisindex, föreslås nu i propositionen, att pensionspristalet framdeles skall anknytas till den nya konsumentprisindexen. Eljest skulle man nödgas att, för uträknande av pensionspristalet, i fortsättningen beräkna även levnads-kostnadsindex. Av socialstyrelsen verkställda beräkningar för vissa månader utvisar, att skillnaden mellan pensionspristalen enligt den föreslagna och den hittills använda beräkningsmetoden är helt obetydlig och att de båda metoderna efter avrundning till hela tal för nämnda månader ger helt överensstämmande resultat i fråga om pensionspristalet. Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot den föreslagna nya *index*regleringen.

Sådana folkpensionärer, vilkas folkpension enligt stadgande i folkpensioneringslagen uppbäres av kommunen, skall i s. k. *fickpengar* tillhandahållas ett belopp som i lagen alltsedan dess tillkomst år 1946 varit bestämt till 200 kronor om året. Beloppet föreslås nu med hänsyn till främst penningvärdesutvecklingen höjt till 360 kronor om året. Ökningen svarar mot den höjning folkpensionsförmånerna undergått under motsvarande tid. Utskottet tillstyrker den föreslagna höjningen.

I fråga om de *kommunala bostadstilläggen*, vilka med vissa inskränkningar utgår enligt grunder som kommunen bestämmer samt bekostas av staten och kommunen, föreslås i propositionen för visst fall en inskränkning i kommunernas bestämmanderätt. Enligt förslaget må, där Konungen så förordnar, för pensionsberättigad som är bosatt i ålderdomshem eller därmed likställt hem, ej utgå högre kommunalt bostadstillägg än som följer av sådan föreskrift. I motionen II: 585 yrkas avslag å propositionen i denna del.

Bakgrunden till Kungl. Maj:ts förslag är, att i ett antal kommuner bostadstillägget till ålderdomshemspensionärer bestämts till visst belopp i de kommunala grunderna under det att tillägget för andra tilläggsberättigade anknutits till den faktiska bostadskostnaden, samt att härvid det för ålderdomshemspensionärerna i grunderna angivna beloppet bestämts med utgångspunkt från en högre bostadskostnad på ålderdomshemmen än vad som enligt Kungl. Maj:ts mening kan godtagas. Genom att höja bostadstillägget för ålderdomshemspensionärerna och därmed också statens kostnad för detta tillägg kan — anför departementschefen — kommunen efter behag öka det statsbidrag till driften av ålderdomshemmet, som det kommunala bostadstillägget utgör. Departementschefen erinrar i sammanhanget om att statsbidraget till anordnande av eller till- och ombyggnad av ålderdomshem icke kan av kommunen själv till storleken bestämmas utan är på visst sätt avvägt efter en beräknad medelkostnad per vårdplats.

Utskottet tillstyrker att Kungl. Maj:t lämnas det nu begärda bemyndigandet att genom utfärdande av föreskrifter förhindra att statsbidraget till de kommunala bostadstilläggen utnyttjas på sätt som påtalas i propositionen. Motionen II: 585 avstyrkes alltså. Mot de riktlinjer för utformandet av Kungl. Maj:ts föreskrifter som angivits i propositionen har utskottet ej funnit anledning till erinran. Utskottet förutsätter att, därest ändrade förhållanden det påkallar, föreskrifterna anpassas därefter.

I den före propositionens avlämnande väckta motionen II: 400 beröres också frågor om det kommunala bostadstillägget. Motionären pekar på att bostadstillägget utgår med olika belopp i olika kommuner och uttalar, att det inte kan vara riktigt att låta pensionärernas standard vara avhängig av vad kommunerna anser sig kunna kosta på sig i förevarande hänseende. Enda lösningen torde — anføres i motionen — vara, att *staten påtager sig en större del av kostnaden för de kommunala bostadstilläggen*.

Spörsmålet om fördelningen av folkpensionskostnaderna mellan stat och

kommun har vid flera tillfällen prövats av riksdagen. De nu gällande reglerna har väsentligen tillkommit genom beslut vid 1947 och 1952 års riksdagar. Vid den sistnämnda riksdagen var framför allt frågan om finansieringen av de kommunala bostadstilläggen aktuell. I motioner till fjolårets riksdag, I: 363 och II: 381 samt I: 401 och II: 514, yrkades, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning resp. en omprövning rörande fördelningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för folkpensioneringen. Sammansatt stats- och andra lagutskott, som behandlade motionerna i sitt utlåtande nr 1 år 1954, framlade i utlåtandet vissa utredningar rörande nämnda fördelning, till vilka här torde få hänvisas. Det sammansatta stats- och andra lagutskottet uttalade, att det för sin del ansåge det önskvärt, att samtliga i utlåtandet berörda, för kommunernas ekonomi betydelsefulla omständigheter bleve belysta genom en allsidig utredning. Härvid borde särskild uppmärksamhet ägnas frågan rörande skiljaktigheter i fråga om kostnadsbelastningen för folkpensionsändamål de olika kommunerna emellan.

Vad angår tidpunkten för en sådan utredning som nyss berörts anmärkte utskottet, att en siffermässig belysning av verkningarna i olika avseenden av standardtilläggens införande år 1953 och den från och med år 1954 ikraftträdde kommunbidragsreformen inte kunde antagas föreligga förrän sedan viss tid förflutit. Vad nu sagts gällde även beträffande verkningarna av den allmänna sjukförsäkringen. Utskottet hänvisade vidare till att en lag om socialhjälp kunde förväntas bli förelagd 1955 års riksdag och uttalade, att en sådan lagstiftning vid bedömande av kommunernas belastning för sociala ändamål tydligen bleve av stor betydelse. Slutligen hänvisade utskottet till att den allmänna statsbidragsutredningen räknade med att under år 1955 avgiva förslag rörande utformningen av statsbidrag till kommunala ändamål. Prövningen av detta förslag torde — anförde utskottet — få konsekvenser även för bedömningen av frågan om kommunernas bidrag till folkpensionskostnaderna.

Sammanfattningsvis anförde det sammansatta stats- och andra lagutskottet:

Det kan sålunda råda viss tvekan angående möjligheterna att inom den närmaste tiden i erforderlig mån överblicka hithörande förhållanden. Det utredningsarbete, som utskottet i det föregående förordat, bör utmynna i förslag som kan ligga till grund för mera långsiktiga beslut och kräver därför hänsynstagande till verkningarna av det lagstiftningsarbete å det sociala området, som ägt rum eller är att förvänta under den närmaste tiden. Det är sålunda nu knappast möjligt att taga ställning till den närmare tidpunkt när utredningsarbetet lämpligen bör påbörjas. Utskottet förväntar emellertid, att Kungl. Maj:t med särskild uppmärksamhet följer utvecklingen på området och vid lämplig tidpunkt låter verkställa en allsidig utredning.

Riksdagen beslöt på utskottets hemställan att i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anför. — Förslag till lag om socialhjälp har som ovan berörts numera framlagts.

Den i nu förevarande motion, II: 400, berörda frågan om ändring av statsbidragsreglerna för de kommunala bostadstilläggen bör enligt utskottets mening icke — på sätt som skulle bli en följd av ett bifall till motionärernas förslag — brytas ut ur sitt sammanhang med fördelningen i övrigt mellan stat och kommun av folkpensionskostnaderna utan torde få behandlas i detta större sammanhang vid en tidpunkt när man bättre kan överblicka samtliga hithörande förhållanden. Motionen bör därför enligt utskottets mening icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Mot de i propositionen gjorda beräkningarna av *anslag* till Bidrag till folkpensioner m. m. och till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. har utskottet — som erinrar om att andra lagutskottet i sitt utlåtande nr 28 tillstyrkt den vid beräkningen av anslagsäskandena berörda propositionen nr 114 och att sammansatt stats- och andra lagutskott i sitt utlåtande nr 1 tillstyrkt de likaledes vid anslagsberäkningarna berörda propositionerna 156 och 158 såvitt nu är av betydelse — ej funnit anledning till erinran.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering — måtte med avslag å motionerna I: 456 och II: 564 samt II: 585 för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 4 § 2 mom. erhåller följande, såsom utskottets förslag betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

2 mom. Till envar — — — — — om året.

Jämte grundpension utgår, där ej annat följer av vad nedan sägs, till läggspension med 1 160 kronor om året till gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter *folkpension* eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 1 500 kronor till annan pensionsberättigad.

Jämte grundpension utgår, där ej annat följer av vad nedan sägs, till läggspension med 1 160 kronor om året till gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter *ålderspension eller tilläggspension* eller vars hustru uppbär hustrutillägg, 1 300 kronor till gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter *enbart grundpension*, samt 1 500 kronor till annan pensionsberättigad.

B. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 477 och II: 586 — måtte för sin del antaga det vid propositionen följande förslaget till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn;

C. att motionerna

1) II: 577 samt

2) II: 400

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D. att riksdagen måtte för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa

1) till *Bidrag till folkpensioner m. m.* ett förslagsanslag av 1 365 000 000 kronor; samt

2) till *Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m.* ett förslagsanslag av 12 300 000 kronor.

Stockholm den 17 maj 1955

På sammansatt stats- och andra lagutskotts vägnar:

GUSTAF KARLSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från statsutskottet: herrar Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Jacobsson, Åkerström, Onsjö* och Gustafsson i Skellefteå;

från andra lagutskottet: herrar Nils Elowsson, Magnusson, Alvar Andersson, Jacobsson i Tobo, fru Johansson i Norrköping* och herr Bengtsson i Varberg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Magnusson*, som ansett

a) att i utskottets motivering av det stycke som börjar å s. 25 med orden »Bidrag till» bort utgå det avsnitt som börjar med orden »Motionärerna anför» och som slutar vid styckets slut med »tillstyrker propositionens förslag» samt att utskottet — med hänvisning till vad i motionerna I: 477 och II: 586 anförts — bort, med tillstyrkande av nämnda motioner, avstyrka Kungl. Maj:ts förslag i propositionen i vad gäller ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn; samt

b) att utskottets hemställan under B. och D. bort ha följande lydelse:

B. att riksdagen — med bifall till motionerna I: 477 och II: 586 — måtte avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn;

D. att — — — anvisa

1) till — — — kronor; samt

2) till *Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m.* ett förslagsanslag av 11 900 000 kronor.
